

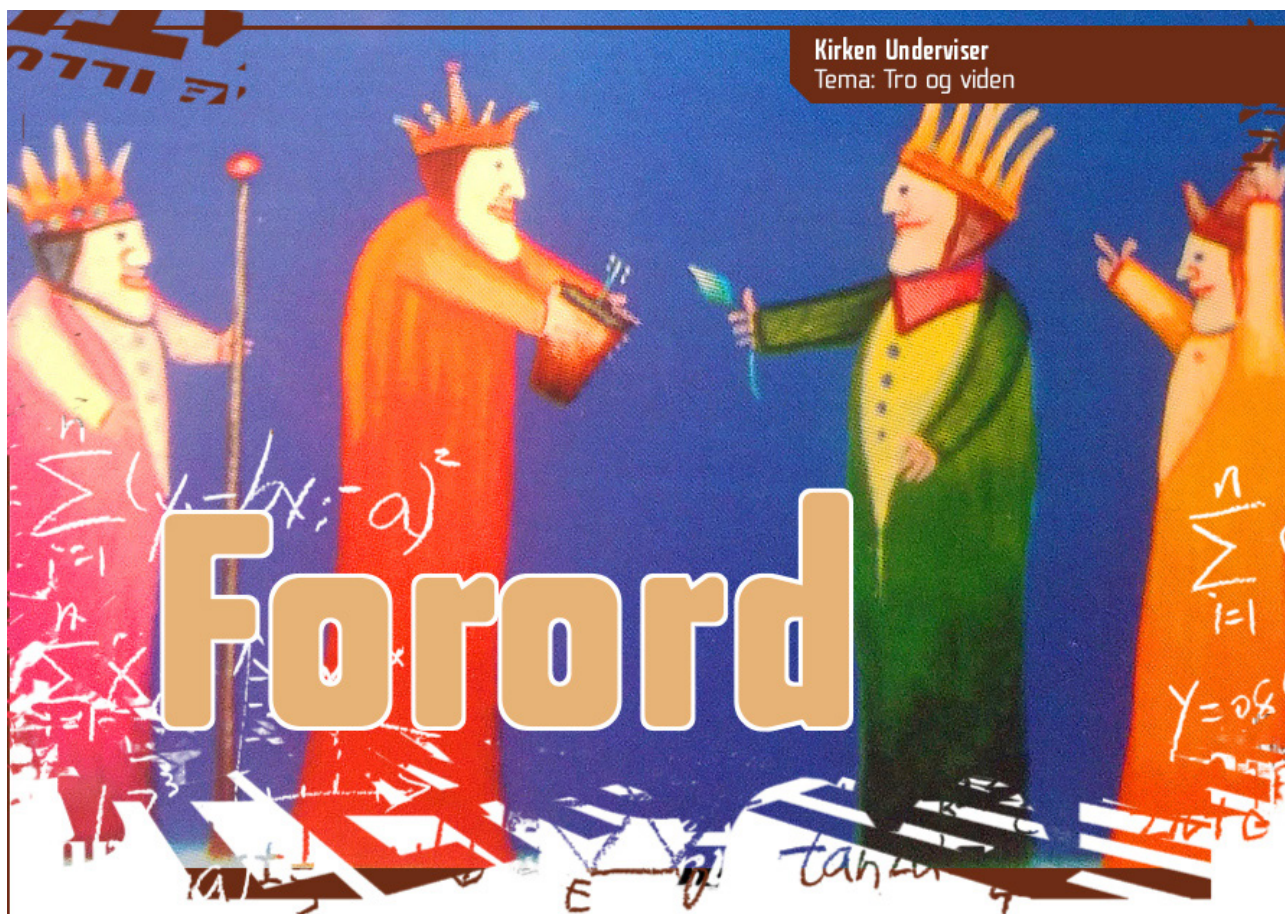
Kirken Underviser

Det aktuelle tidsskrift for kirkens pædagogik og undervisning

Tema: Tro og viden

4

2018

Af Preben Medom Hansen, konsulent i KK44 Folkekirkens Skoletjeneste i Silkeborg, og Finn Andsbjerg Larsen, leder af Konfirmandcenteret

*Gik alle konger frem
på rad i deres magt og væld,
de mægted ej det mindste blad
at sætte på en nælde*

Det synger Nephew i sangen »Tropper« på et nyudgivet nummer – klik her, men det står også i Den Danske Salmebog nr. 15.

Begrænsning er en erkendelse, der er på vej i videnskaben. »Jo mere vi ved; jo mere ved vi nu med et gammelt ord, at vi ikke ved,« som Henning Thomsen udtrykker det i sin artikel. Såvel kristendommen som videnskaben har sine begrænsninger og taler hver især om forskellige dele af livet...eller de supplerer hinanden.

Det på trods er det ofte konflikten mellem tro og viden, der særligt fylder for børn og unge.

Erfaringer fra skolen er, at de gammeltestamentlige myter og især skabelsesberetningen får konflikten frem. Og her er »løsningen« i princippet simpel:

Eleverne skal lære, at skabelsesberetningen og de andre gammeltestamentlige myter ikke skal læses som faktuelle historiske/geologiske/kosmologiske forklaringer, men som ur-myter der vil fortælle eviggyldige sandheder om menneskets livsvilkår, muligheder og ansvar og om menneskets forhold til Gud.

Den pædagogiske udfordring bliver derfor »bare« at hjælpe eleverne/konfirmanderne med at læse GT's myter netop som myter.

I konfirmationsforberedelsen fylder GT's myter typisk ikke ret meget. Her er fokus på Jesus og NT. Her dukker tro-viden-konflikten typisk op, når der undervises i Jesu undere og først og fremmest omkring Jesus opstandelse.

At opstå fra døden er en overskridelse af den biologisk-naturvidenskabelige orden. Hvordan møder man i konfirmationsforberedelsen de børn, der oplever en tro-viden-konflikt ift. Jesu opstandelse? Hvor det for flertallet af præster i folkekirken er ukontroversielt at forstå GT's myter som myter og ikke som historiske beretninger om hændelser, der er sket i den fysiske verden, så kan man ikke sige det samme om Jesu opstandelse.

I såvel skolen som konfirmandlokalet er det samtalen og mødet med en større virkelighed, der skal til. Spørgsmålet er, hvordan den samtale og den undervisning kan se ud. Hvordan tager vi børnenes tvivl og oplevelse af en tro-viden-konflikt alvorlig? Og hvilke mulige løsninger peger vi på i forhold til den konflikt, som de oplever? Det er den refleksion og diskussion, vi gerne vil give inspiration til med dette nummer af Kirken Underviser.

Kirken Underviser
Tema: Tro og viden

Naturvidenskab og religion

Af Jakob Wolf, lektor, dr. theol. ved Københavns Universitet

Lad os kalde hende Eva ...

Man kan se på et menneske – lad os kalde hende Eva – ud fra forskellige perspektiver. Man kan se på hende ud fra et naturvidenskabeligt perspektiv. I det perspektiv består hun af 206 knogler, 639 muskler og et enormt stort antal celler, og der foregår et utal af fysiske og kemiske processer i hendes krop osv. Man kan se på hende ud fra et sociologisk perspektiv. Hun lever i en kernefamilie, der består af far og mor og to børn. De lever i et parcelhus i en middelstor by i Danmark. De tilhører middelklassen, der er defineret ved de og de vaner og den og den økonomi osv. Man kan se hende ud hendes forældres perspektiv. Hun er verdens dejligste barn, der fylder deres liv med mening og lykke. De elsker hende ubetinget.

»Det vigtigste perspektiv er Evas forældres perspektiv. Det er ikke et trosspørgsmål.«

Det levede liv har forret

Alle beskrivelser er rigtige. Ingen modsiger hinanden, og alle skal med, hvis vi skal have et fuldstændigt billede af Eva. Man kan stille spørgsmålet, om alle perspektiver har samme betydning. Det har

de ikke. Det vigtigste perspektiv er Evas forældres perspektiv. Det er ikke et trosspørgsmål. Ingen, der er ved deres fulde fem, kan mene andet end, at Evas forældres perspektiv er det vigtigste perspektiv, der beskriver, hvem Eva i grunden er. I det faktiske liv, vi lever, mener vi alle, at et menneske er en person med en ubetinget værdi, som det fremgår af dem, der elsker det. Det kan højst være en abstrakt mening, at et menneske i grunden skulle være, som det ser ud i enten naturvidenskabens eller sociologiens perspektiv. Man kan blot forestille sig, hvilket samfund vi havde, hvis vi anså mennesker enten for at være en samling af celler eller være et statistisk tal. Det ville være et umenneskeligt samfund. Noget andet er, at Evas forældres perspektiv på Eva ikke i alle situationer er det mest hensigtsmæssige. Hvis Eva bliver syg, er det mest hensigtsmæssigt, at Eva ses i naturvidenskabens perspektiv. Når lægen ser på hende i det perspektiv, kan det være, han eller hun kan helbrede Eva for hendes sygdom. Det ville ikke være særligt hensigtsmæssigt, hvis lægen kun så Eva i hendes forældres perspektiv. Ubetinget kærlighed hjælper ikke i forhold til at kunne helbrede sygdomme.

»Det grundlæggende perspektiv på verden og mennesket er før-videnskabeligt ...«

Videnskaberne er perspektiver på verden – ikke en udtømmende sandhed

Videnskaberne, naturvidenskab, sociologi, økonomi, antropologi osv., er alle sammen forskellige perspektiver på verden og mennesket, der kan give os viden om, hvordan verden og mennesket er indrettet og fungerer, og den viden kan være nyttig for os til at indrette et samfund, der er godt for alle mennesker. Men ingen af videnskaberne siger noget om, hvad verden og mennesket grundlæggende er. Det grundlæggende perspektiv på verden og mennesket er før-videnskabeligt, og det er det, der giver mening til al videnskab. Ingen af dem giver mening i sig selv.

I vores del af verden i moderne tid er det et problem, at vi har været så imponeret af, hvad vi har været i stand til at få af viden igennem videnskaberne, at vi har villet ophøje en af videnskaberne til ikke bare at være et perspektiv blandt andre, men til selve det grundlæggende perspektiv. Især naturvidenskaben er blevet udråbt til at være det egentlige perspektiv på verden. Alt er i grunden atomer og fysiske og kemiske processer. Det er sandheden om verden og mennesket. Alle andre perspektiver er udtryk for illusioner. Eller det kan være økonomien, der ophøjes til at være det eneste sande perspektiv på verden og mennesket. Alt er økonomi, alt andet er illusion.

Naturvidenskab og religion – to syn på verden

Religionen ligger i forlængelse af Evas forældres perspektiv. Religionen hævder, at dette perspektiv er det sande. Det udtrykker religionen ved at sige, at det enkelte menneskes uendelige værdifuldhed skyldes, at det er skabt af Gud, og at Gud elsker mennesket og sin skabning med ubetinget kærlighed, som en kærlig far gør det. Derfor kaldes Gud også far i »Fadervor«.

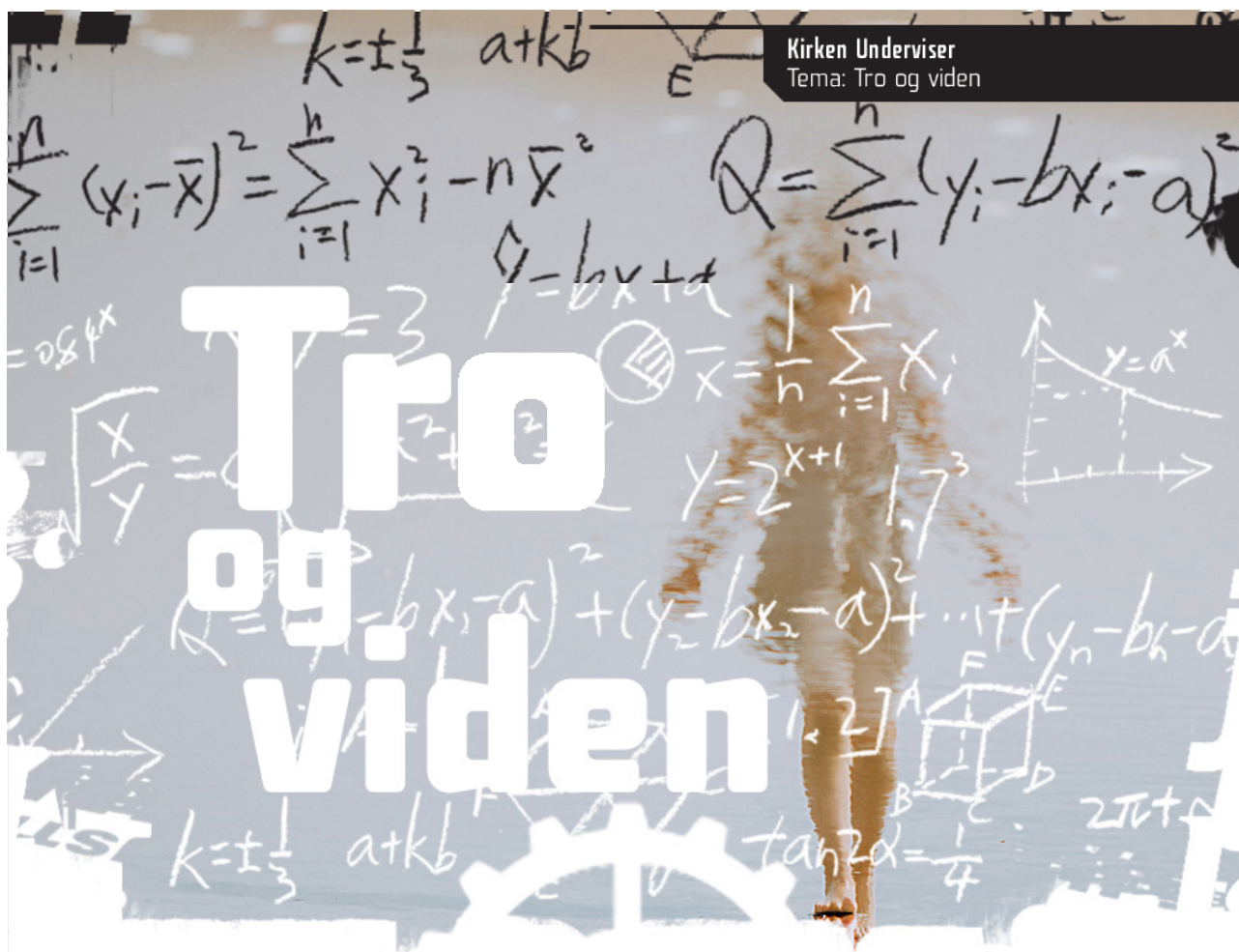
Hvis man siger, jeg tror ikke på, at Gud har skabt verden, jeg tror på Big Bang, så blander man to forskellige perspektiver på verden sammen. Big Bang er en naturvidenskabelig teori om, hvordan universet har udviklet sig, mens tanken om, at Gud har skabt verden er det perspektiv, at verden er skabt af kærlighed, så verden er grundlæggende et godt og smukt sted, vi skal passe på og bevare.

De to perspektiver udelukker ikke hinanden. Det ene perspektiv siger, at universet er udviklet ud fra meget små dele, atomer eller elementarpartikler, som har forenet sig i større helheder gennem mekaniske naturlove og tilfældigheder. Det siger ikke noget om, hvordan universet kan opstå ud af intet, hvad der er meningen med livet, eller om det er godt eller ondt, smukt eller grimt, eller om vi skal passe på hinanden og naturen eller ej udnytte hinanden og naturen. De to perspektiver skal supplere hinanden. Det ville være meget dårligt, hvis vi kun anlagde enten det ene eller det andet perspektiv på verden. Hvis vi kun anlagde det naturvidenskabelige perspektiv, så var livet meningsløst, og der var ingen forskel på godt, ondt, smukt og grimt. Så var der ingen grund til, at vi ikke skulle udnytte andre mennesker og naturen til egen fordel. Hvis vi på den anden side ikke anlagde det naturvidenskabelige perspektiv, ville vi ikke have opfundet alle de tekniske hjælpemidler, vi kender i dag, og som har gjort livet så meget lettere for os og har bevirket, at vi kan leve meget længere og slippe af med mange sygdomme, som man led meget under tidligere. De to perspektiver udelukker kun hinanden, hvis vi ophøjer det ene perspektiv til at være sandheden om verden.

Det er farligt at blande...

Man blander også perspektiverne sammen, når man tror på, at Bibelens skabelsesberetning er en beskrivelse af, hvordan verden har udviklet sig. Hvis man læser Bibelen som en bogstavelig forklaring på verdens tilblivelse, der skulle være bedre end fysikbøgernes forklaring, så er denne tro et udtryk for overtro. Vi ved, at jorden ikke blev skabt på seks dage, og vi ved, at den er rund og ikke flad og står på søjler, som Bibelen beskriver det. At tro på noget, som vi ved, er forkert, er overtro. Bibelens skabelsesberetning skal ikke læses som en fysikbog, men som litteratur, der udtrykker det religiøse perspektiv, at verden er skabt ud af intet af en kærlig magt.

Hvis man siger, jeg tror ikke på, at mennesket er skabt, det er udviklet fra aberne, så blander man også de to perspektiver sammen. Darwins udviklingslære er en naturvidenskabelig teori om livets udvikling, mens tanken om, at mennesket er skabt i Guds billede, er det perspektiv på mennesket, at det enkelte individ er uendeligt betydningsfuldt og skal behandles med respekt. Man må ikke betragte andre mennesker som mindreværdige eller udnytte dem og gøre dem til slaver.

Tro og viden

Af Henning Thomsen, teologisk stiftskonsulent i Viborg Stift

Konfirmandernes spørgsmål om tro og viden er ofte det første, præsten bliver testet på. Hvordan kan nogen i dag tro på, at Gud har skabt verden, at Jesus gik på vandet, døde og blev genopvakt, eller at en Ånd styrer, hvad der sker i kirken?

»I dag ved også den seriøse videnskab, at vi aldrig bliver hverken alvidende eller almægtige ...«

Og dog er vi ikke så udfordrede i dag, som vores forgængere var det for bare 200 år siden. I dag ved også den seriøse videnskab, at vi aldrig bliver hverken alvidende eller almægtige i vore indsigter; men at hele den kolossale mængde af viden, vi har samlet, til trods for øgede handlemuligheder dækker over, at alt også kunne være anderledes. Jo mere vi ved; jo mere ved vi nu med et gammelt ord, at vi ikke ved.

Konkret kommer det til udtryk ved, at vores myndighed løber ud i en ufremkommelighed. Tidens katastrofer bliver ikke længere forklaret som Guds straf og politiske forslag ikke længere begrundet med Guds vilje. Og kun de færreste længes tilbage. Men prisen er, at vi selv er blevet de ansvarlige; og derfor er det også os selv, vi må beskyttes imod.

I dag skyldes sygdomme levevis eller sene diagnoser. Naturkatastrofer vendes mod uduelige meteorologer og dårlige varslinger. Finans- og klimakriser bundet i vores uretfærdige fordelinger. Alt er med andre ord blevet vores skyld. Lige med undtagelse af skylden. Den er blevet et vilkår. Et udtryk for, at der midt i al vores kunnen og viden er noget, vi ikke forstår og kan, men må affinde os med. En begrænsning – som tilmed ikke aftager med forøget viden, men tværtimod vokser med den. Det er det paradoksale.

Lars Qvortrup: »Her troede vi, opmuntret af oplysningstiden at den menneskelige rationalitet reducerede kompleksiteten, og så gør den det omvendte: forøger kompleksiteten i det uendelige.« [1]

*»»Gud« er altså ikke, at det meningsløse får mening, men at det får et
sprog ...«*

I denne sammenhæng er »Guds virkelighed« muligheden for at se vores situation udefra. Betragt det, vi både ved, behersker og kommer til kort med, i lyset af det, der ikke kan vides eller beherskes. For at det ufremkommelige kan rummes. »Gud« er altså ikke, at det meningsløse får mening, men at det får et sprog, der kan fastholde det og os i det.

Kristendom siger således altid to ting: a) Der er en grænse for mennesket; b) men der er samtidigt noget på den anden side denne grænse. Ikke for at vi skal overskride den; men fordi det er afgørende for, hvordan vi forholder os til vores begrænsning.

Men hvordan kan vi da vide, at der er noget »på den anden side« vores begrænsning? Hvordan kan vi se os selv i et andet lys end vort eget? Det kan vi heller ikke – denne viden og dette syn kan vi kun acceptere i forestillingen om, at der er »nogen«, som kan overskride vores grænse og dermed gøre den synlig for os. Denne forestilling kaldes »tro«. Tro på at Gud bliver menneske.

Så spændingsfyldt er det da åbenbart. I al viden er der tro (på at alt kunne være anderledes), og i al tro er der viden (om vores begrænsning). De to ligger ikke i principiel strid med hinanden, men har hver deres rolle. Hvor den kristne tro forsvinder, svinder også erindringen om vores grænse og dermed muligheden for at være til stede i det kaotiske.

Forudsætningen er, at Gud ikke er en forklaring på bestemte begivenheder i historien, men derimod en manifestation af historien – som ramme for vores liv.

Det er, hvad vi mener, når vi tror på, at Gud har skabt verden. Ikke at Han i begyndelsen havde en uge på hård håndværkerakkord, men at verden med alle sine processer hverken skyldes eller tilhører sig selv. Den er tværtimod Guds egen virkelighed. »Gud skaber af intet«, siger traditionen. Det betyder dybest set: Gud skaber sig selv.

Det er, hvad vi mener, når vi tror på, at Gud bliver menneske. Gennem Jesus fra Nazareth gør han menneskers liv med hinanden til et særligt udtryk for sin virkelighed. Hvad var nemlig det særlige ved Jesus? At han konsekvent levede for sit medmenneske. Så stringent, at han gav alt, hvad han havde og var, til de andre. Indtil han havde givet sig selv op og døde. Men kan én, der på denne måde giver sig selv væk, virkelig være Gud i verden?

Ja, svarer kristendommen. Det kommer til udtryk ved, at han lever videre i de kristne menigheder, der den dag i dag identificerer sig selv som en fortsættelse af hans liv blandt mennesker. Gennem beretningerne om, dels at han blev bragt tilbage til livet, men vel at mærke netop som den, der for-

svandt, for at »de andre« kunne fortsætte; dels at livet i de fællesskaber, »de andre« fortsatte i, blev beskrevet som bestemt af den korsfæstede opstandnes Ånd.

Påske bliver derfor kun påske ved at løbe ud i Kristi Himmelfart og Pinse. Den korsfæstede er i egentlig forstand »ingen« – fordi han netop har givet alt og nu er død. Så når det er ham, der vækkes til live igen, kan han kun leve videre med og som »de andre« – menigheden – os.

Den, der vil have Jesus tilbage igen, som han var før døden, har altså ikke forstået, hvem han var.

Den korsfæstedes opstandelse kan kun være menigheden. Inkarnationen fortsætter også efter påske.

»Trosbekendelsen er derimod ikke en liste over de facts i historien, en kristen må bide tænderne sammen og acceptere.«

Hvad, det hele tiden gælder om, er da, at den kristne trosbekendelse bliver en bekendelse af de kristnes liv som en del af Guds virkelighed. Og dermed som begrænsede. I positiv forstand. Af de andre nemlig. Som basis for mit liv.

Trosbekendelsen er derimod ikke en liste over de facts i historien, en kristen må bide tænderne sammen og acceptere. Sandsynlighed eller ej.

Ja, fejlslutningen indfinder sig allerede i det øjeblik, interessen retter sig mod den enkelte begivenhed i stedet for dens sammenhæng. »Jesus gik på vandet«. Hvad er vigtigt her – at der findes vandløbere, eller at det var Jesus, der gik: at Jesus er et usædvanligt menneske? »Jesus blev opvakt fra de døde«.

Hvad er vigtigt her – at der er spøgelse, eller at det er tømrerens måde at være menneske på, der lever videre?

Kristendom er derfor ikke påstanden om, at helt usædvanlige hændelser i fortiden hjælper nogen.

Lige så lidt som den er håbet om mirakuløs frelse i dag. Men den er det livsnødvendige perspektiv på de begrænsninger, vi hele tiden erfarer.

Tør den insistere på denne rolle, kan den også gøre op med den bevidstløse rationalitets spejl: den håbløse overtro. Og det er påkrævet.

[1] Lars Qvortrup: Paradokshåndtering og ritualproduktion (Anis, 2011) s. 29.

Af Preben Medom Hansen, konsulent i KK44, Folkekirkenes Skoletjenesten i Silkeborg

Når ét menneske lider af vrangforestillinger, kalder man det sindssyge. Når mange mennesker lider

På den anden side findes der mange troende mennesker med videnskabelig baggrund, som fx den

Jeg betragter mig selv som troende, og ud over roen og eftertanken finder jeg i folkekirken noget helt

Einstein

En tredje position kan man finde hos Einstein, der havde jødisk baggrund, men som i sine biografiske noter fortæller, at han allerede som 12-årig mistede barnetroen, da han indså, at Bibelens fortællinger stred mod de videnskabelige fakta. Den religiøse tro som Einstein senere vedkendte sig, var ikke – som i jødedommen og kristendommen – troen på en personlig og indgribende Gud, der havde en særlig interesse for menneskene. Einsteins Gud var kosmisk og nærmest panteistisk. Han skriver i 1936:

Hvad jeg ser i naturen, er en storslået struktur, som vi kun kan erkende ufuldstændigt, men som må fylde enhver tænkende person med en følelse af ydmyghed. Dette er en ægte religiøs følelse, som ikke har noget at gøre med mysticisme. (..)

I en artikel om videnskab og religion i New York Times skriver han:

Den kosmiske religiøse følelse er det stærkeste og nobleste motiv for videnskabelig forskning.

På den måde minder Einsteins religiøsitet om holdningen hos gamle videnskabelige superstjerner som Newton og Kepler, der så deres naturvidenskabelige arbejde som en udforskning af, og en hyldest til, Guds skaberværk. Einsteins religiøsitet udspringer direkte af hans naturvidenskabelige forskning og er ikke – som hos fx Anja C. Andersen – en etisk/eksistentiel dimension af tilværelsen, som hører til på et andet niveau.

Man kan indvende, at Einsteins kosmiske Gud er fjern og ligegyldig i forhold til menneskers glæder, sorger, håb og drømme. Det eksistentielle, det etiske og det medmenneskelige bliver således ikke en del af det religiøse, men må i stedet varetages af fx humanisme, filosofi og psykologi. Men for Einstein var klassisk religion med bøn om Guds beskyttelse og håb om et liv efter døden, udtryk for en barnlig naivitet. Til gengæld havde Einstein en stor ydmyghed i forhold til menneskets begrænsede viden og indsigt. Man kan ikke anklage Einstein for naturvidenskabeligt overmod eller for at sætte mennesket i Guds sted. Et af geniets kendte citater lyder:

Forskellen på genialitet og dumhed er, at genialitet har sine grænser.

»Religionerne har et værdifuldt sprog omkring menneskelivet, som videnskaben mangler.«

HjerneMadsen

Herhjemme har hjerneforskeren Peter Lund Madsen (PLM) – HjerneMadsen – i flere sammenhænge talt og skrevet om forholdet mellem videnskab og religion. Blandt andet i en samtale med den nysgerrige – men noget særprægede – filosof Otto Krogh, (det kan anbefales at høre interviewet som findes her på siden). PLM har arvet Einsteins ydmyghed i forhold til videnskaben, også i forhold til

sit eget forskningsfelt. Han hører således ikke til de hjerneforskere, der vil reducere fænomener som fx forelskelse til biokemi og elektriske impulser.

Hjerneforskning ved utrolig lidt. Vi er meget, meget lang fra overhovedet at forstå, hvad en tanke er. Vi er meget, meget lang fra at forstå nogen af de her ting. (...) Naturvidenskaben kan heller ikke forske i, hvordan er det at være forelsket, for det kan den ikke måle på. Jo blodtrykket stiger – men sådan er det jo ikke at være forelsket, vel!

Naturvidenskaberne beskæftiger sig kun med det, som kan måles og vejes, og derfor anerkender PLM, at der er mange væsentlige områder i et menneskeliv, som naturvidenskaberne ikke kan bidrage til. Til forskel fra Einstein, anser PLM ikke en »klassisk« religion som kristendommen som barnlig og naiv. Han fortæller i interviewet, at kirkens ritualer taler til ham og rører ham dybt. Dog kan han ikke tro på fortællingen om Jesu opstandelse, ligesom han heller ikke tror, at der er liv efter døden. Det er som om, at naturvidenskabsmanden i ham ikke kan acceptere, at naturlovene ikke overholdes. Han anerkender, at religionerne har et værdifuldt sprog omkring menneskelivet, som videnskaben mangler, men samtidig holder han fast i et naturvidenskabeligt verdensbillede uden metafysiske tilføjelser som sjæl, opstandelse og liv efter døden.

Jeg tror, at vi har en fuldstændig konkret sjælelig oplevelse af at være et menneske. Og det er jo en sjælelig oplevelse. Og jeg tror, at substratet af den oplevelse befinder sig oppe i min hjerne. Det er ikke et gestalt, der bor i min krop og flyver væk. Der, hvor det har betydning, er selvfølgelig i forhold til det evige liv. Hvis det bare er noget, der bliver skabt i min hjerne, så – når min hjerne forsvinder – så forsvinder den forestilling også.

Otto Krog, interviewer: Der er du så også gået væk fra at tro på det evige liv?

Jeg er jo nok kommet til den vemodige erkendelse, at når det slutter – så går vi på den lange ferie.

Panteisme:

(Græsk: πᾶν (»pan«) = alt og θεός (»teos«) = Gud) der bogstaveligt talt betyder »Gud er Alt« og »Alt er Gud«. Det er det synspunkt, at alt består af en altomfattende iboende abstrakt Gud; eller at universet, eller naturen, og Gud er identiske.

Kilder

Interview med Peter Lund Madsen

Anja C. Andersen og Anna Mejlhede: »Livet er et mirakel«

Tor Nørretranders: »Einstein, Einstein«

Hvor DUM kan man være!

Af Poul Mejlvang Astrup, cand.pæd.

Undervisning i problemstillinger omkring tro og viden er naturligt en del af kirkens arbejde. Det er et fast emne i voksensamtalen, og børn skal ikke være ret gamle, før de fanger, at her er der noget i gære.

Naturvidenskaben er dominerende. Når den har sagt en sandhed på sin måde, så vil det være skræmmende for mange at sige noget om det samme på en anden måde. Mødet med skabelsesberetningen er derfor et særligt fokusområde.

Evolutionen er en kendsgerning. Og i skabelsesberetningen står arterne der fikse og færdige. Evolutionen tog millioner af år. Skabelsen tog syv dage. Oveni modsigelserne kommer, at mange er manipulerede af populærvidenskab til at mene, at det også er en kendsgerning, at livet er opstået tilfældigt af sig selv i en lille varm sø. Men genesen ved vi ingenting om. Vi må bare vente og se, om der kan findes ud af det eller ej.

»En bogstavelig læsning af skabelsesberetningen kan man ikke bruge til ret meget, for: Hvor dum kan man være!?!«

Med evolutionen som kendsgerning og genese-manipulationen oveni er resultatet givet på forhånd: En bogstavelig læsning af skabelsesberetningen kan man ikke bruge til ret meget, for: Hvor dum kan man være!? – Hvor stor effekten af den bogstavelige læsning af skabelsesberetningen er for børns og unges tilgang til alt det andet i Bibelen, kan man selvfølgelig kun gætte på, men det er åbenbart, at kirken har fået en opgave serveret.

Som voksne har vi efterhånden lært, at skabelsesberetningen ikke står og falder med naturvidenskabens afdækning af naturlovene. Vi har vore teologiske, videnskabelige og eksistentielle begreber til at få hold på situationen i tænkekamrene. Vi føler os derfor sjældnere dumme, når vi citerer skabelsesberetningen og Bibelen i det hele taget. Dumme vil vi nødig være. Det vil børn heller ikke.

I det følgende vil jeg foreslå en vej at gå, som er tænkt ud fra barnet og den unge for at komme til rette med et par af de største »anstødssten« i skabelsesberetningen. Jeg tror ikke, vi gør tilstrækkeligt for at afhjælpe bibeldumhedsfølelsen, hvis ikke vi tager livtag med selve bibelteksten, men kun afhjælper dumheden abstrakt gennem en række begrebslige distinktioner. Det kræver en modenhed til abstrakt tænkning, som vi ikke kan forudsætte.

7-tallet

Skabelse på syv dage er en kæmpe anstødssten. Løsningen ligger ikke i at kalde hele teksten for poesi (i poesi kan ord være symboler). Løsningen ligger i kendskabet til gammel orientalsk skrivemåde. 7-tallet er en velkendt fortælleskabelon, typisk som en 6+1 model. Man skal være færdig på seks, og så kører det. Syv var tilstede overalt i Orienten, fx var templer ofte i syv lag, og det syvende lag var guddommens bolig.

Læg mærke til, at alle seks dage har aften og morgen, men den syvende dag ingen af delene, fordi der ikke skal ske mere. Derfor er det fra da af »den syvende dag«. Også i dag.

En god øvelse er på samme vis at lave kirkebygningens eller skolens skabelsesberetning. Så lærer man modellen. Den syvende dag er således fx første skoledag efter, skolebygningen står færdig.

Håndværkerne hviler, fordi der ikke er mere at lave. Lav syv dage: 1. dag kom gravemaskinerne ..., 2. dag støbte man fundamentet, osv. - Derved opløses de syv dage som den tidslængdeangivelse, de aldrig for en orientaler har været tænkt som.

Syvtalssymbolikken gennemsyrrer teksten langt mere, end det er muligt at oversætte (fx til LXX), og denne symbolik forsvandt historisk set, efterhånden som den gamle orientalske fortællemåde blev afløst. Eksempler på indbygget syvtalssymbolik i 1. Mos. 1:

- Vers 1 er på 7 ord
- Vers 2 er på 14 ord: $2 \cdot 7$ ord
- Tekstens nøgleord forekommer i antal deleligt med netop 7:
- Gud: 35 gange = $5 \cdot 7$;
- Jorden: 21 gange = $3 \cdot 7$;
- Himlen/hvælvingen: 21 gange = $3 \cdot 7$;
- »og det skete«: 7 gange;
- »Gud så, at det var godt«: 7 gange;

Man kan kun konkludere, at de gamle orientaleres symbolverden og verdensfortælling var fyldt op med 7-taller, og at de jødiske teologer var blevet grundigt smittet!

»Det, vi sanser, er selvfølgelig sandt. Derfor er det også sandt at sige, at solen og månen er lige ...«

Sansning er sandhed

Det, vi sanser, er selvfølgelig sandt. Derfor er det også sandt at sige, at solen og månen er lige store (som 1. Mos 1,16: »De to (lige) store lys«). Når du ser dyrelivet, ser du heste, køer, gråspurve og regnorme: Gud har skabt verden »efter slags/arter«. Sådan kan du tage hele skabelsesberetningen og tilgå den sanseligt og umiddelbart, og alt det, som den siger om verden og naturen, er sandt. Og det kan kun være sandt, fordi det er sansebeskrivelser af en oplevet verdensvirkelighed, ikke matematiske og naturvidenskabelige abstraktioner. Skabelsesberetningens før-videnskabelighed er endvidere uproblematisk, fordi den også er afmytologiseret, idet naturfænomener ikke forklares mytologisk (fx at en guddom bærer himmelhvælvingen), men fremstår sanseligt rent.

Det ikke-sanselige i teksten er de få, men altafgørende teologiske postulater: Én Gud, ingen gudekamp, menneskets gudbilledlighed. Disse sandheder kan netop ikke sanses, men er teologiens og troens fundament.

Verdens godhed

Skabelsesberetningen handler om verdens godhed, nemlig at verden kan bruges som bolig og er frugtbar. Naturvidenskab tager ikke ordet godhed i sin mund og relaterer ikke verden til mennesket. Der skal lægges afstand til begrebet »ex nihilo«. Dogmet om skabelse »ex nihilo« (af intet) stammer fra en langt senere tids tænkning (1. årh. især). Beretningen begynder med en uordnet og ubrugelig materie af jord og vand, der er »tomhed og øde«.

Beretningens skabelsesbegreb er seks gennemgribende forandringer fra ubrugelighed (kaos) til brugbarhed/funktionalitet. Den syvende dag fungerer verden. Verden er dermed god, og den skal heller ikke nyskabes hvert år ved nytårstide som i babylonisk religion. Skabelse er dramaet fra god-løshed til en velfungerende (=god) og frugtbar beboelig verden.

Hvis man vil se, om de store børn kan skelne sande udsagn om menneskets umiddelbare, sanselige livsverden fra sande naturvidenskabelige, abstrakte udsagn, kan spørgsmål som disse stilles:

- Lys er dagen
- Lys er energi
- 100 år er lang tid
- 1.000.000 år er kort tid
- Sort er ingenting
- Sort er en farve
- Verden er god
- Ordet god bruges ikke
- Verden har ikke et midtpunkt
- Jeg er lige midt i verden
- Hvert menneske er værdifuldt
- Ordet værdifuldt bruges ikke
- Solen er stor. Månen er lille

- Solen og månen er lige store
- Havet er vandret
- Havet er krumt

Så altså: At læse en mere end 2500 år gammel før-videnskabelig tekst skrevet med en helt anderledes kulturs litterære konventioner ud fra en nutidig naturvidenskabelig tænkning er jo bare ret dumt.

Hvor dum kan man være!

Af Preben Medom Hansen, konsulent i KK44, Folkekirkens Skoletjenesten i Silkeborg

De Folkekirkelige Skoletjenester brugte Charles Darwins 200-års fødselsdag som anledning til at lancere et landsdækkende undervisningsprojekt om »Tro og Viden«. Motivationen var, at mange elever - og voksne for den slags skyld - opfatter naturvidenskab og religion som to modstridende opfattelser af verden. Samtidig var det ikke svært at forudse, at dette konflikt-perspektiv ville fylde meget i et Darwin-år. I Danmark er der ganske vist kun et mindretal af kristne, der ikke accepterer evolutions-teorien; men på verdensplan er der mange både kristne og muslimer som forkaster Darwins teori, fordi de mener, den strider mod skabelsesberetningen i Bibelen eller Koranen. Der var desuden i medierne et stort fokus på kreationisme og »intelligent design« op til Darwin-året.

For at undgå misforståelser – som fx at folkekirken nu lavede et anti-Darwin undervisningsmateriale – forsøgte vi både i ft. pressen og i selve materialet at være meget tydelige omkring udgangspunktet. Som her i forordet til lærervejledningen:

Religion og naturvidenskab kan ud fra projektets grundsynspunkt kun sammenholdes ved ikke at sammenblandes; den ene forståelse er ikke »rigtigere« end den anden – de svarer på forskellige spørgsmål og svarer forskelligt på dem og kan ikke svare på hinandens spørgsmål – men tilsammen kan de udgøre en mere omfattende forståelse af virkeligheden, end hvis man reduktivt valgte kun at forholde sig til verden og livet ad ét af sporene. (...)

Målet med det samlede undervisningsforløb er, at eleverne oplever og erfarer, at den naturvidenskabelige og den religiøse tilgang til virkeligheden har hver sit sæt af metoder og kvaliteter. Eleverne skal gennem undervisningen opleve eksempler på, at de to tilgange tilsammen kan give en rigere og mere nuanceret beskrivelse af et emne, end hvis man blot benyttede en enkelt tilgang.

Som en naturlig forlængelse af dette udgangspunkt valgte vi at lave tværfaglige forløb, hvor de naturvidenskabelige fag – natur/teknik, fysik, geografi og biologi – blev inddraget sammen med kristendomskundskab, dansk og billedkunst.

Der blev lavet tre forskellige forløb til henholdsvis 1.-3. kl, 4.-6. kl. og 7.-10. kl.

Her en række eksempler fra forløbene:

Verden set med to øjne (1.-3. klasse)

»Kristendom og naturvidenskab kan samles om fascination af og glæde over naturens skønhed og kompleksitet.«

Salmer

Fire Salmer: Op al den ting, I Østen stiger, Lysets engel går med glans og Nu titte til hinanden kobles med fire PowerPoint billedserier med naturfotos og billeder af himmelrummet. Billederne kan både lægge op til naturvidenskabelig nysgerrighed og glæde over skaberværket. Kristendom og naturvidenskab kan samles om fascination af og glæde over naturens skønhed og kompleksitet.

Sanser

Arbejde med at undersøge og beskrive menneskets sanser ud fra både det naturvidenskabelige og poetiske/eksistentielle/religiøse sprog. Pointen er, at begge tilgange er både spændende og meningsfulde for børnene. Metodisk arbejdes der med forsøg/undersøgelser og filosofi-med-børn-samtaler. Fx lugtesans.

- Naturvidenskabeligt sprog: Hvilke ting lugter? Hvordan kan man stoppe en lugt? Hvilke dyr er gode til at lugte? Hvad bruger mennesker og dyr lugtesansen til?
- Poetisk/religiøst sprog: Hvilke lugte er gode? Hvad får denne lugt mig til at tænke på? Kan man fortælle en historie med lugte?

Tro og viden udsagn

Sortere udsagn i »noget vi ved« og »noget vi tror« fx:

- 5 plus 5 er 10
- Det er forkert at lyve

- Der er 300 kilometer mellem Aarhus og København
- Vi skal være gode ved dyrene og hinanden
- Gud har skabt verden
- Himmelbjerget er 147 m højt
- Jorden drejer rundt om solen
- Det gode er bedre end det onde.

Som oplæg til filosofi-med-børn-samtale. En af pointerne, der kommer frem, er, at vi ikke kan nøjes med det, vi ved og kan bevise. Det, vi tror eller bliver enige om, er mindst lige så vigtigt.

Stykker af himlen (4.-6. klasse)

»Formålet er en begyndende forståelse af det religiøse sprogs særtræk ...«

Billedsprog

Arbejde med hvordan billedsprog adskiller sig fra begrebssprog. Forskellige øvelser hvor børnene eksperimenterer med billedsprog, fx "stjerne":

- Lav en tegning, der viser, hvad en stjerne er i det naturvidenskabelige begrebssprog, og hvad det kan være i det poetiske billedsprog.

Herefter arbejdes der med billedsprog i de bibelske fortællinger og udsagn. Fx »Jeg er verdens lys«, »Jeg er den gode hyrde«, »Jeg er livets brød«.

Formålet er en begyndende forståelse af det religiøse sprogs særtræk, og særligt at Bibelen ikke skal læses som naturvidenskabeligt begrebssprog.

Andre begreber, der kan arbejdes med, er »himlen« og »lyset«. Begge lægger op til spændende undersøgelser både med det naturvidenskabelige og det poetiske/religiøse sprog.

Forundringsbillede

Tegneren Marie Dyekjær Eriksen lavede til projektet et stort myldrebillede med knap 100 forskellige motiver fra troens, fantasiens og videnskabernes verden. Nogle af figurerne er umiddelbart lette at forstå, mens andre kræver lidt refleksion, viden, fantasi og ikke mindst humor. Formålet med opgaven er at vække elevernes nysgerrighed over for emnet og inspirere til samtaler. Illustrationerne i denne artikel er udsnit fra det store forundringsbillede.

Projektets hjemmeside www.tro-viden.dk er stadig online. Her kan man bl.a. finde PowerPoint til de fire salmer og en billedfil med det store forundringsbillede.

Dig og mig og Darwin (7.-10. klasse)

De store spørgsmål

På dette alderstrin bør eleverne kunne formulere, hvad der lægger uden for naturvidenskabernes kompetenceområde, og som derfor kræver en holdnings- eller trosafgørelse af den enkelte. Det, som i folkeskolens kristendomsfag kaldes grundlæggende tilværelsesspørgsmål og etiske principper.

- Hvad er meningen med livet?
- Hvad er godt og ondt – rigtigt og forkert?
- Hvordan skal vi behandle hinanden?
- Hvad sker der efter døden?
- Hvad er det særlige ved et menneske?
- Findes Gud? Og hvordan er han, hvis hun findes?

Eleverne arbejder med, hvor man kan hente inspiration til svar på disse spørgsmål (fx religion, filosofi, kunst, etiske teori m.m.). Og ikke mindst får de mulighed for selv at give (begrundede) svar på spørgsmålene.

»Det er uhyggelig læsning, når man tænker på, hvad denne tankegang førte til under nazismen.«

Racehygiejne

Naturvidenskaben kan fortælle om, hvordan den fysiske virkelighed er; men kan ikke bruges til at bestemme, hvordan noget bør være. Især ikke når det drejer sig om menneskelige forhold. Et eksempel på dette møder eleverne ved at læse socialdemokratens K.K. Steinkes skrift fra 1920, hvor han advarer imod en socialpolitik, der medfører, at samfundets laveste klasser får mange børn. Dette – forklarer Steinke – modarbejder den af Darwin beskrevne »naturlige udvælgelse«, der ellers sikrer, at det er de bedst egnede, der får mest afkom og dermed sikrer en sund population. Derfor taler Steinke for racehygiejne og sammenligner med en landmand, der jo også luger de syge og svage planter væk. Det er uhyggelig læsning, når man tænker på, hvad denne tankegang førte til under nazismen. Etik og naturvidenskab skal ikke blandes sammen, er moralen her.

Et uddrag af Steinkes skrift kan læses her:

https://folkedrab.dk/files/media/documents/laererforum/undervisningsforloeb_af_undervisere/undervisningsforlb_om_racehygiejne.pdf

»Over 1000 skoleklasser arbejdede med et de tre forløb.«

Kirken Underviser
Tema: Tro og Viden

Forstyrrelser

Af Finn Andsbjerg Larsen, leder af Konfirmandcenteret

Efter seks-syv års skolegang og en begyndende pubertet kan mødet med kristendommen i skole eller kirke godt skabe modstand og afstand.

Den naturvidenskabelige, konkrete og snusfornuftige tilgang er fremherskende, og derfor mødes myter, mirakler og morgensang om døde, der opstår med kritik og pr. definition som uvirkeligt og overtroisk.

Vi kan i undervisning eller konfirmationsforberedelse bruge mange timer på at forklare og argumentere. At ræsonnere sig frem til sandheden sker ikke gennem argumentet, men gennem egen erkendelse – for vi er oppe imod en dyb grundopfattelse. Oppe imod fædre, der tager afstand fra det uhåndterlige, der sker i kirken, og mødre der synes, det med næstekærlighed er helt fint, men som har svært ved at sætte ord på.

Det er pudsigt, for det er netop i de år, de 13-15årige på den ene side bærer på en meget konkret forståelse af livet, ting er sat i kasser, og begrebsmæssigt har de styr på en del. Men så kommer der i de første pubertetsår også evnen til at nuancere og abstrahere. Livet får så at sige farver, alt er ikke sort-hvidt.

Det til trods er der grænser for galskaben. Harry Potter, flyvende koste, det onde mod det gode sluges råt på det narrative plan, men anerkendes som fantasy, mens kirkens fortællinger derimod ses

i et meget konkret lys. Da Bibelens hovedpersoner ikke ligner en jævnaldrende dreng på kostskole, kan de end ikke placeres i kategorien af vedkommende fortællinger.

»... at udfordre dem med spørgsmål, der, i modsætning til mange af skolens spørgsmål i naturfagene, er svære at svare på med et entydigt svar ...«

Forstyr dem

I mit univers er vejen forstyrrelse! Tilgange, hvor man overrasker, bringer de 13-15åriges forudfattede tilgange i spil, så de bliver set i et nyt lys og skaber samtale og refleksion.

At forstyrre dem er at udfordre dem med spørgsmål, der, i modsætning til mange af skolens spørgsmål i naturfagene, er svære at svare på med et entydigt svar = facit, og det er at overdænge dem med fortællinger, der skaber nuancer og ny indsigt.

Det kræver en korrektion, som ikke sker ved en belærende argumentation, men ved at holde et spejl op for dem og få dem til at udvide deres egen horisont.

I det følgende præsenteres en række tiltag, der kan bruges til at skabe forstyrrelse.

Ta' en kanin med ...

Placer en plante, en levende kanin og et imaginært menneske i rummet, og lad konfirmanderne afgøre grundovervejelser over eksistensen. Kan det, der står foran dem, tænke, føle, elske, hade ... Denne enkle forstyrrelse, der dog kræver et levende dyr, har utallige gange i mit klasserum skabt en grundsamtale om forskelle og ligheder imellem Guds skabninger, og hvor vi som mennesker er placeret.

Enkelte unge mener, at deres hund eller hest kan tænke, føle og elske som et menneske, og der opstår en naturlig forstyrrelse i forståelsen af menneskesynet.

Læs mere om forløbet – klik her

Fortæl Hellas skabelsesberetning fra »Båven om Gud«

Efter genfortælling vil der sikkert være en konfirmand, der vil sige »jamen, vi kender jo Hella Joof, vi så hende i TV, og hun kan da ikke vide noget om, hvordan verden er skabt. Det er jo bare noget, hun har opdigtet.« Dermed har konfirmanderne selv forklaret mytebegrebet. At skabelsesberetningen eller andre myter er skrevet af mennesker, der har forsøgt at forklare livet – altså et »hvorfor« i stedet for et »hvordan«.

Forstyrrelsen og erkendelsen af, at myten er skrevet i en nutid eller fortid for at forklare, gør, at de efterfølgende vil tilgå Bibelens skabelsesberetning på en anden måde.

»Båven om Gud« – klik her

Producer 100 gr menneske

Den naturvidenskabelige opskrift på 100 gr menneske er forholdsvis overskuelig. Lån et kemi/fysik-lokale på skolen, eller skaf selv bægerglas og grundstoffer, og lad den 13-15årige blande 100 gr menneske. Man kan jo overveje, om det skal opvarmes til 37 grader, eller om der skal andet til for at skabe liv.

Forstyrrelsen består i at opleve begrænsningen mellem viden og ånd.

Læs mere om forløbet – [klik her](#)

Spil rundbold

Som i livet kan man dø i rundbold, og man må stå uden for og se på. Men der er også en mulighed for at en anden løber en fri'er for en. En ret præcis analogi på frelseshistorien.

Forstyrrelsen består i at sætte krop på en fortælling, at bruge legen til at erfare, at »døden« kan antydes ved det at blive sat udenfor. Opstandelse er at få en chance på ny i fællesskabet.

Læs mere om forløbet – [klik her](#)

Lav Jeopardy-spørgsmål

Lad de 13-15årige udfordres af at lave spørgsmål, som du i forvejen har givet dem svaret på. Fx kunne svaret være deres skoles navn, fx Egeskovskolen. Benspændet/udfordringen består i, at de skal lave to spørgsmål, der begynder med »hvad« og to med »hvorfor«.

Her vil udfordringen med »hvorfor-spørgsmålet« og et entydigt svar skabe en forstyrrelse, som man efterfølgende kan få en god samtale om.

Læs mere om forløbet – [klik her](#)

Fortæl, fortæl, fortæl ...

Fortællingen er ubetinget den bedste forstyrrelse. Den rykker og flytter. Bare tænk på David i fortællingen om Batseba. Her vælger Natan at nå David med en fortælling, og han forstyrres og bevæger sig i en ny retning. Så bibelfortællinger eller analogier om samme er den bedste tilgang.

»Det handler om at genfinde det ikke-målbare sprog.«

Det handler om at genfinde det ikke-målbare sprog. At tale sammen der, hvor 2+2 ikke kun er fire. At åbne og udvide deres bevidsthed om sproget. De er velbevandrede i konkret og logisk sprog og lever og ånder i et billedsprog, når kærester skal beskrives eller kammerater moppes, men forstår de, at når livet virkelig skal tilgås, er det netop billedsproget, mythossproget, det poetiske sprog eller hjertesproget, der åbner og skaber liv. At sandheden om skabelsesberetning ikke er placeret i de seks dage, men i udsagnet om, at Gud så, at det var godt.

TO FISK

– humaniora og naturvidenskab
– om gymnasieprojektet
»Hvad er meningen?«

Af Anne Margrethe Saxild, sognepræst og studenterpræst

220 gymnasieelever vælter ind ad døren i Folkekirkens Hus i Aalborg en novemberdag i 2016. De skal høre biologer, teologer, filosoffer, religionsvidenskaber, læger og forskere tale om mødet mellem naturvidenskab og humaniora, populært kaldet tro og viden.

Formålet er at få gymnasieeleverne til at undersøge eksistentielle emner ved hjælp af forskellige tilgange til samme sag. Målet er, at det skal kunne bruges, når eleverne kommer hjem på deres gymnasier i det daglige arbejde enten i tværfaglige projekter, som enkeltfaglige fordybelsesområder eller som direkte inspiration til en af de store opgaver, de skal skrive i deres uddannelsesforløb.

Vi i styregruppen, oplægsholderne og de mange frivillige bag projektet var spændte, forhåndstilmeldingerne var overvældende, alle aftaler var på plads, nu skulle det løbe af stablen! Og det blev en fantastisk succes alle fire dage. 880 elever det første år og i år er det tredje år, vi laver det i november måned, og der er allerede fuldt booket og nogle på venteliste.

»... det skulle være undervisning og undren på et højt fagligt niveau ...«

Ny indgangsvinkel

Det begyndte med, at gymnasiepræsterne i Aalborg Stift gerne ville have sat noget i gang i forhold til gymnasierne. Det var svært for nogle af dem at få et ordentligt samarbejde på de gymnasier, de var tilknyttet, der manglede en ny indgangsvinkel. Stiftet købte en projektleder, og i løbet af kort tid blev der nedsat en styregruppe og en supportgruppe med medlemmer både fra folkekirken og fra gymnasierne. I løbet af de første møder blev det hurtigt klart, at det, vi sigtede mod, ikke skulle være et event, det skulle være undervisning og undren på et højt fagligt niveau, som kunne anvendes og videreudvikles af eleverne. Projektet fik penge fra Udviklingsfonden og Aalborg Stift.

I gymnasierne arbejdes med mange forskellige faglige tilgange og ud fra så objektive kriterier som muligt. Det er en kritisk, analyserende og vurderende måde at beskæftige sig med et emne på. Det var den tilgang, vi gerne ville lægge os op ad. Derfor kontaktede vi Aalborg Universitet, og de gik med i projektet.

Projektbeskrivelse

Projektet hedder »Hvad er meningen?«, og det er netop det spørgsmål, alle må forholde sig til uanset hvilket emne eller hvilken tematik, der arbejdes med. Og for at komme tættere på en mening er man nødt til at belyse en sag fra forskellige vinkler, så derfor er det oplagt at sætte naturvidenskab og humaniora i spil overfor hinanden. Et dagsprogram består af to korte oplæg om et af dagens temaer, et fra hvert fakultet, og derefter har eleverne på forhånd valgt fire workshops, som de vil deltage i, hver workshop varer 45 minutter. Det foregår selvsagt i mindre grupper, hvor eleverne inddrages, sætter deres viden og undren på spil og i dialog med oplægsholderen drøfter og belyser emnet.

»Skabelse og menneskets rolle i naturen, ondskab og lidelse, adfærd og dannelse – og sandhed.«

Vi har valgt fire undertemaer, som hver belyses ud fra de to vinkler. I år er temaerne: Skabelse og menneskets rolle i naturen, ondskab og lidelse, adfærd og dannelse – og sandhed. Vi har lavet to underspørgsmål til hvert tema, som oplægsholderne skal forholde sig til i løbet af deres oplæg sådan, at når eleverne går ud fra deres workshop, ved de, hvad den pågældende oplægsholder kan sige og mener om emnet. Ved at stille de to samme spørgsmål til fx en biolog og en teolog oplever eleverne, hvor vidt forskellige svar og undersøgelser der kan gives, hvordan sprog og begreber kan have flere betydninger alt efter, hvilket udgangspunkt, man taler ud fra. Det har vist sig ikke kun at være lærerigt for gymnasieeleverne, det har også været en berigelse for oplægsholderne, der i flere tilfælde har ladet sig inspirere af hinandens oplæg og har diskuteret videre, når eleverne er gået hjem. Underviserne kommer fra universitetet, gymnasierne og folkekirken. Det giver indimellem anledning til heftige debatter, når emnerne er klimaet, ulven i Danmark, etiske dilemmaer, uretfærdighed eller spørgsmålet om, hvorvidt kærlighed er ren kemi eller følelser.

»»Hvad er meningen?« har ramt noget væsentligt, der optager mange ...«

Brobygning

Der er ingen tvivl om, at projekt »Hvad er meningen?« har ramt noget væsentligt, der optager mange – også de unge. De store spørgsmål kan ikke besvares ved kun at se i én retning, man er nødt til at have mange flere aspekter med, og projektet forsøger at tage livtag med den undren og bekymring, der er i tiden. Derudover har de øgede samarbejder på tværs af institutioner banet vejen for, at også folkekirken kan ses som en samarbejdspartner. Universiteterne vil gerne lave brobygning, og her er projektet en mulig facilitator for, at gymnasieeleverne kan møde og begejstres for en underviser eller en uddannelse. Gymnasierne arbejder på at øge elevernes kompetencer på en innovativ måde og udvide elevernes dannelse bl.a. ved at arbejde meget tværfagligt. Folkekirken vil gerne være en del af den faglige diskurs og ønsker at opfordre eleverne til at samtale om religiøse emner og forholde sig til et religiøst tankesæt, der er vedkommende og relevant i unges liv.

Hver projektdag slutter med en evaluering og informationer om ressourcepersoner, fx gymnasiepræsterne, projektets hjemmeside, hvor der bl.a. er et ressourcerum med artikler, film og billeder, som eleverne kan bruge i det videre arbejde, når de kommer hjem.

Vi glæder os til november igen!

Af Johannes Kühle, cand. theol, pastor emeritus

Jeg begynder med Jesu død og opstandelse og slutter med skabelse, syndefald og frelse.

Jeg lader altså pinsebegivenheden, som fik Peter og de andre disciple til at træde frem i det offentlige rum med budskabet om Jesu opstandelse fra de døde, stå som fortegn for hele undervisningsforløbet. Teorierne om verdens tilblivelse og troen på en skabende Gud bliver på denne måde afledt af troen på den korsfæstede og opstandne frelser.

Når konfirmanderne kommer til kirke, er de i samme situation som disciplenes tilhørere dengang og må tage stilling til en forkyndelse, som bryder med den virkelighed, som vi kender til eller tror, vi kender. Det er kristen tro kontra videnskab.

Gennem fortællingerne om Maria Magdalene, Paulus og Peter er det let at forstå en række af de problemer, som opstod i kølvandet på forkyndelsen af opstandelsen og det evige liv.

For de filosofiske grækere var troen på opstandelsen en dårskab, fordi døde ikke opstår (1 kor 15).

For den romerske statsmagt var det uacceptabelt med grupper af religiøse afvigere, som ikke ville bøje sig for den kejserlige autoritet, som blev testet ved tilbedelse af kejserens billede.

For den trendsættende jødedom var evangeliet om den tilgivende Gud en forargelse i en sådan grad, at ypperstepræster, skriftkloge og farisæere gik sammen om at få Jesus ryddet af vejen.

»... forkyndelse implicerer altså betydelige brud med den herskende virkelighedsforståelse ...«

Disciplenes oplevelse af Jesu opstandelse fra de døde og den deraf følgende forkyndelse implicerer altså betydelige brud med den herskende virkelighedsforståelse både i forhold til den hellenistiske filosofi, den romerske statsmagt og den jødiske religion.

Konfirmandernes forudviden og undervisningen

Jeg har i de sidste mange år oplevet, at konfirmanderne stort set ikke kender historierne fra og med Jesu opstandelse og frem gennem de næste århundreder. Måske har de aldrig hørt dem [1], eller også er de simpelthen for »mærkelige«. Og mærkelige er de jo i den forstand, at de bryder med den forståelse af virkeligheden, som er herskende i dag. Der skal være noget i historierne, som er genkendeligt fra mit eget liv og siger mig noget. Det betyder, at de evangeliske fortællinger kan fortælles med en kontekst, som forbinder dengang og nu. Det kan være en eksistentiel, intellektuel eller politisk kontekst.

Undervisningseksempler

Jeg har brugt historierne om Maria Magdalene, Paulus og Alexamenos som perspektiv for opstandelsesfortællingerne. [2]

Ingen direkte vej fra skabelse til Åbenbaring.

Skal undervisning i kristendom få indhold svarende til sit navn, skal den ikke begynde med begyndelsen. Skabelseserfaringer er fællesmenneskelige og deles af alle mennesker.

Det gælder også for videnskaben. Videnskaben søger at forklare, hvordan det hele er blevet til.

Teologien går en anden vej og forklarer, hvorfor verden blev skabt. Det blev den, fordi Gud elskede verden (Johs 3,16). Og det ved vi alene, fordi han selv kom og åbenbarede os det. For Jesus var selv »ordet» ved hvilket, alting er skabt.

Det kan vi ikke sige os selv. Det skal åbenbares. Det skal ikke gemmes til sidst i et undervisningsforløb. Det skal være udgangspunkt og flagskib for kirkens undervisning.

»De nedskrevne evangelier skal på denne måde læses bagfra.«

Jesu forkyndelse som udgangspunkt

Fortællingerne om Jesus kender vi fra evangelisterne. Deres fortællinger blev fra begyndelsen overleveret mundtligt. Der var ikke journalister med på Jesu vandring rundt i Galilæa. Intet var skrevet ned. Det skete langt senere, da disciplene var blevet gamle og ikke længere selv kunne fortælle om det, som de personligt havde oplevet.

De nedskrevne evangelier skal på denne måde læses bagfra. Det var erfaringen af mødet med den opstandne Jesus, der fik dem til at forstå alt det, som var sket tidligere. Deres beretninger har derfor troen på opstandelsen som absolut forudsætning.

Det er vigtigt for tilrettelæggelsen af kirkens undervisning: Skal den være saglig, må den have troen på opstandelsen som grundlag og forudsætning. Kundskabsmeddelende undervisning er ikke at foragte. Det er uanstændigt at manipulere med elevernes følelser med henblik på at få tilhængere for det ene synspunkt mod et andet. Men denne objektivitet må ikke udhule sagligheden. At ville undgå budskabet om opstandelsen og det evige liv er og bliver usagligt.

Man kan heller ikke undervise om dåben uden at fortælle om dåbens eksistentielle betydning: Den døbt er genfødt til et levende håb i kraft af Jesu opstandelse fra de døde. Det gælder således også enhver elev, som er døbt, og læreren! Det vil være usagligt at undslå sig dette faktum, som naturligvis kun har gyldighed med troen som forudsætning.

»Overordnet kan man sige, at den sekulariseringsproces, som Europa har oplevet siden renæssancen, gennemleves af en dansk skoleelev i løbet af 10–12 skoleår.«

Konfirmandernes oplevelse af tro og viden

Selv er jeg naturfaglig student fra gymnasiet og har ikke på noget tidspunkt haft behov for at afskrive teologien på grund af videnskaben. Men jeg er sikker på, at mange har gjort det i takt med modning og videregående uddannelse. Det har ført mig til nogle centrale tiltag i min læseplan for konfirmander. Jeg har konstateret, at mange konfirmander tror, at skabelsesberetningen er de kristnes videnskabelige forklaring på verdens tilblivelse. At Gud er i himlen, (altså et sted oppe over atmosfæren) – at Gud er en næsten fysisk Far. At Gud er både god og ond og årsag til både liv og død.

Derfor har jeg set det som min opgave at nedbryde alle disse før-middelalderlige forestillinger for på forhånd at forhindre, at konfirmanderne ved mødet med moderne videnskab tror, at de herved kommer i modsætning til den kristne tro.

Overordnet kan man sige, at den sekulariseringsproces, som Europa har oplevet siden renæssancen, gennemleves af en dansk skoleelev i løbet af 10–12 skoleår. På sin vis er det en udvikling fra barnetro til voksentro. Følgelig er det afgørende vigtigt, at kirken underviser i den kristne voksentro. Det svarer til apostlenes tro på den Gud, som har åbenbaret sig i Jesus fra Nazareth. For dem er en helt ny virkelighed brudt frem som en forkyndelse af, hvordan det ender: »Det ender godt«, som Møllehave har formuleret det. Når Jesus kunne opstå fra de døde, har Gud i princippet vist, at han er stærkere end døden og derved stærkere end sin egen tilintetgørelse. Han både kan og vil skabe den fremtid, hvoraf vi kan vente os alt godt.

»For kristentro er det derimod opstandelsens fremtid, som bestemmer, hvordan alting skal blive.«

Konstruktivt forhold mellem tro og viden

Heri er den afgørende forskel mellem videnskab og kristentro. Videnskaben kan beskrive alt det, som er sket ud fra loven om årsag og virkning. Det er fortiden som bestemmer nutiden. For kristentro er det derimod opstandelsens fremtid, som bestemmer, hvordan alting skal blive.

Når så videnskab og kristentro mødes, er banen åben for forståelse og samtale.

For videnskabens begrænsning er, at den kun kan danne teorier om det, som kan gentages. Den har ikke forklaringer på engangsbegivenheder og tilfældigheder. Men videnskaben erkender tilfældet som en del af den fysiske virkelighed. Tilsvarende må teologien erkende, at begivenheder i den fysiske virkelighed sker efter naturlove, men ser ikke noget problem heri, idet verden jo er skabt af Gud. Men Gud selv er mere end den skabte virkelighed og derfor åben for den fremtid, han har beredt for verden, som han har skabt og vil fortsætte og fuldføre på Jesu Kristi dag.

Derfor er det en spændende og dejlig opgave at undervise unge (i alle aldre) i den kristne tro.

[1]

Jeg forestiller mig, at man ikke er nået så langt i skolens kristendomsundervisning. – Måske er man ikke engang nået frem til evangeliernes fortælling om Jesus. Før i tiden begyndte undervisningen vel med skabelsen og urhistorien i 1. Mosebog efterfulgt af patriarkhistorierne om Abraham, Isak og Jacob. Josefhistorien har altid været spændende ligesom udfrielsen fra Ægypten og vandringerne i ørkenen med Moses og de 10 bud. Men en læseplan med dette indhold adskiller sig vel ikke på nogen måde fra jødedommen. Derfor er det en god idé at begynde med 2. og 3. trosartikel, som gør det særligt kristne tydeligt for eleverne.

[2]

Historien om Simon Peter er oplagt. – Den er gengivet i det meste af det undervisningsmateriale, jeg kender og er derfor udeladt i denne artikel.

Af Tine Lindhardt, biskop over Fyens Stift

Kan vi blive enige om, at religiøse forestillinger er fiktion?«

Ordene faldt som afslutning i et radioprogram, jeg tilfældigt åbnede for en sommerdag.

Jeg hørte ikke programmet, eller hvem der debatterede, så ordene kan være taget helt ud af en sammenhæng.

Men som jeg hørte det, lå der et implicit »kun« foran »fiktion«. Religion er »kun fiktion«, underforstået at det jo kan være meget underholdende, men sandt er det ikke. For sandheden henter vi i fakta og naturvidenskab, ikke i fiktion og religion.

Er det sandt?

Tag nu kunsten, f.eks. Michael Kviums værker og skildringer af os mennesker og vores liv. De rummer meget fiktion, i hvert fald i den forstand, at som han maler et menneske, ser et menneske ikke ud. Ikke desto mindre er hans billeder set med mine øjne mindst lige så sande og naturtro i deres beskrivelse af et menneske som en lærebog i medicin eller biologi. De siger nemlig noget sandt om os. Om hvem vi er, og hvordan vi er. Etik og moral. Vores livsvilkår og forhold til hinanden. Livet. Døden.

Eller tag Jens Søndergaards værker. For en umiddelbar betragtning »ligner« hans mennesker mere end Kviums. Og dog. Jeg møder f.eks. sjældent mennesker med grøn- eller rødspættede ansigter og heller ikke nogen, der er næsten firkantede i deres statur eller med ben på halvanden meter. Himlen er heller ikke knaldgul og et dansk hav ikke irgrønt, som det ofte er hos Jens Søndergaard. Alligevel

er hans billeder af mennesker, himmel og hav da sande, for de er sande billeder af menneskelige forhold og relationer, følelser, erfaringer, hændelser.

»Jeg ved således godt, at jeg naturvidenskabeligt set er en ›forvokset‹ abekat,«

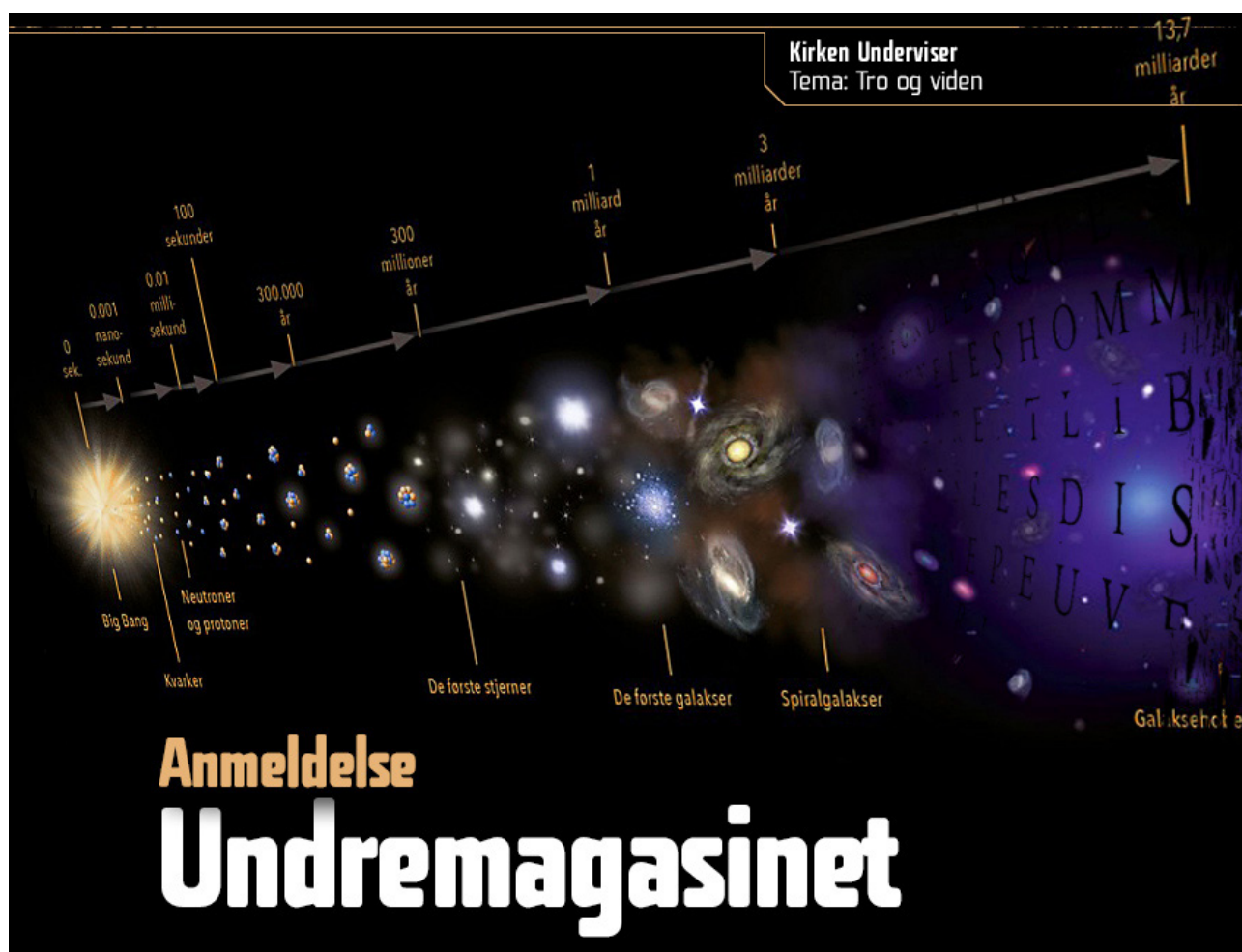
Det samme gælder litteratur og fortællinger. Også religiøse.

Jeg ved således godt, at jeg naturvidenskabeligt set er en ›forvokset‹ abekat, og at jeg har mange gener til fælles med en gris, og at jeg består af x antal kilo vand, muskelmasse og fedt.

Men jeg betragter mig også som et menneske skabt i Guds billede, og dermed som mere end et stykke natur der alene er bundet til at handle ud fra det, der sikrer min og artens overlevelse. Jeg kan sætte andre end mig selv og egne behov i centrum. Det er alt for sjældent, jeg gør det, men jeg kan. Jeg kan være heldig at nogen tilgiver mig, imod al rimelighed fordi det mest naturlige var at vise mig bort. Alt sammen noget man kan læse i en religiøs tekst, nemlig Bibelen og dens beretning om mennesket, vores skabelse og vilkår.

Den er for mig at se ikke 'kun fiktion' men lige så sand som en naturvidenskabelig forklaring, fordi den siger noget sandt om vores liv. At den ikke kan stå alene, siger sig selv, ligeså lidt som den naturvidenskabelige kan. Det er et både og, - ikke et enten eller. De kan nemlig noget forskelligt. Naturvidenskab kan udforske og afklare, ›hvad og hvornår‹. Religion kan give mening og retning og opklare grundlæggende livsvilkår, ›hvorfor‹. Det er to forskellige vinkler at anskue mennesket og tilværelsen på. Ingen af dem kan undværes, og de taler begge sandt.

Denne replik er bragt første gang i Berlingske august 2018.

Anmeldt af Johanne Arendt

»Jeg tror ikke på Gud, jeg tror på videnskaben.« Sådan en kommentar hører jeg ofte, når unge mennesker skal forklare deres tro eller mangel på samme. Jeg har sågar hørt udsagnet: »Jeg tror ikke på Gud, jeg tror på aberne.« Det er som om, at der er et A-hold og et B-hold; enten er man troende, og så sluger man det hele råt og bogstaveligt inklusiv de syv dages skabelse, og at Eva blev dannet af Adams ribben; eller også går man ind for Darwins evolutionslære og Big Bang.

Som præst er det vigtigt for mig at forklare konfirmanderne, at man sagtens både kan tro på Bibelens skabelsesberetninger og videnskabens teorier. Hvor det første bl.a. handler om det store spørgsmål »hvorfor?«, handler det andet om, hvornår, hvordan osv. Heldigvis findes der i dag flere eksempler på naturvidenskabsmænd (og -kvinder), som griber ud efter tro og poesi, når de bliver overvældet af det gådefulde og underfulde i det univers, de har sat sig for at undersøge. Og heldigvis er der også mange præster, som fastholder paradokset mellem tro og viden. Det får man syn for sagt for i »Undremagasinet«, hvor en af landets mest fremtrædende astrofysikere, Anja C. Andersen, forklarer universets tilblivelse ligeværdigt suppleret af sognepræst Anna Mejlhede's teologiske og bibelske refleksioner.

En af de ting, jeg kan lide ved bladet, er, at det har mange flotte illustrationer og er nemt tilgængeligt, uden at der er gået på kompromis med indholdet. Vi kommer omkring Mandelbrotmængden, hvide dværge, Big rip og andre svære emner. Undervejs stilles store spørgsmål, som lægger op til debat i

konfirmandstuen eller personlig overvejelse hos læseren. Det hele er krydret med salmevers og citater af Søren Kierkegaard, Niels Bohr, Piet Hein m.fl.

Bladet behandler paradokser som tro/viden, liv/død, tid/evighed, godt/ondt, sandt/falskt. At en sandhed kan være to ting. Skulle man savne noget, var det mere af det samme. At forfatterne uddybe disse emner noget mere, eller at der måske kom et »Undremagasin 2«.

Jeg har også brugt magasinet som gave til den konfirmand, som var i tvivl om det at tro på Gud og videnskaben på en gang.